

Rachel Cusk

OBRIS

prevedel
Jernej Županič

I

Pred lêtom sem šla na kosilo, na katero me je v neki klub v Londonu povabil milijarder, o katerem mi je bilo rečeno, da se nagiba na liberalno stran. Oblečen v srajco z odpetim ovratnikom mi je pripovedoval o novem računalniškem programu, ki da ga razvija in ki naj bi organizacijam pomagal pri vnaprejšnjem prepoznavanju tistih zaposlenih, za katere naj bi bilo najbolj verjetno, da jih bodo v prihodnosti okradli oziroma izdali. Pogovarjala naj bi se o literarni reviji, ki jo je nameraval ustanoviti: žal sem morala oditi, še preden sva prišla do tega. Vztrajal je, da mi plača taksi do letališča, kar mi je prišlo prav, saj sem imela težek kovček in sem že zamujala.

Milijarder mi je v obrisih z veseljem povedal svojo življenjsko zgodbo, ki se je začela kot nič posebnega in se končala – kot je bilo na dlani – z njim kot sproščenim, bogatim moškim, ki mi je tega dne sedel nasproti. Spraševala sem se, ali ni v resnici zdaj njegova želja postati pisatelj in ali ni literarna revija morda le njegova vstopnica v ta svet. Mnogi želijo postati pisatelji: nisem se mogla domisliti dobrega razloga, da si tega ne bi bilo mogoče kupiti z denarjem. Ta človek si je kupil dostop že do premnogih stvari, kot si je pozneje tudi odstop od njih. Omenil je neki svoj tekoči projekt izganjanja odvetnikov iz naših zasebnih

življenj. Razvijal naj bi tudi tudi načrte za plavajočo farmo vetrnic, ki bi bila dovolj velika, da bi na njej lahko živela celotna skupnost, ki bi jo vzdrževala in upravljala: velikanska ploščad bi se lahko nahajala daleč na odprtem morju, tako da bi bile očesu neprijetne turbine umaknjene stran od obale, kjer bi, tako je upal, potekal pilotski projekt, in kjer je imel po naključju hišo tudi sam. Ob nedeljah je, čisto tako, za zabavo, igral bobne v rock skupini. Pričakoval je svojega enajstega otroka, kar ni bilo tako hudo, kot zveni, če upoštevam, da sta z ženo na neki točki posvojila četverčke iz Gvatemale. Le s težavo sem vpijala vse, kar mi je pripovedoval. Natararica je prinašala nove in nove reči, ostrige, namaze, posebna vina. S težavo je ostajal zbran, kakor otrok, obdan s preveč božičnimi darili. Toda ko me je pospravil v taksi, je dejal: Uživajte v Atenah, čeprav se ne spomnim, da bi mu povedala, da grem tja.

Na pisti letališča Heathrow je polno letalo potnikov tiho čakalo na polet v nebo. Stevardesa je stala na prehodu med sedeži in s svojimi rekviziti izvajala pantomimo, medtem ko se je vrtel posnetek. Pripeti smo sedeli na sedežih, polje tujcev, v tišini, v kakršni sedi kongregacija med branjem liturgije. Pokazala nam je rešilni jopič z malim ustnikom, zasilne izhode, z dolgih prozornih cevk visečo masko za kisik. Povedla nas je skozi možnost smrti in katastrofe, kot duhovnik kongregacijo povede skozi opise vic in pekla; in nihče ni skočil pokonci, da bi zbežal, dokler je bil še čas. Namesto tega smo poslušali ali napol poslušali in ob tem razmišljali o drugih rečeh, kot bi ob tem

prepletanju uradnosti in pogube na nenavaden način poroženeli. Ko je glasovni posnetek prišel do opisa mask za kisik, to ni zmotilo tišine: nihče ni protestiral ali povzdignil glasu, da bi nasprotoval zapovedi, da moramo, preden poskrbimo za druge, najprej poskrbeti zase. Sama pa vendarle nisem bila povsem prepričana, ali je zares tako.

Ob meni je na eni strani sedel temen deček in prekladal svoja kolena sem in tja, njegovi debeli palci so švigali po zaslonu igralne konzole. Na drugi strani je bil majhen moški v svetli laneni obleki, lepo zagorel, s srebrno grivo las. Zunaj je nabreklo poletno popoldne ležalo zataktnjeno nad stezo; mala letališka vozila so nezadržno dirjala po ploskih širjavah, drsela in se obračala in vrtela kot igračke, v daljavi za njimi je bila srebrna nit avtoceste, ki je tekla in se lesketala kot potoček z monotonimi polji na obeh bregovih. Letalo se je začelo premikati, zavalilo se je naprej, in zdelo se je, kot bi se pokrajina odmrznila, se zganila; mimo oken je sprva tekla počasi, nato vedno hitreje, dokler nisem začutila težaškega, skoraj oklevajočega dviganja, ko se je letalo odlepilo od tal. V nekem trenutku se je zdelo nemogoče, da bi se to zgodilo. A potem se je.

Moški na moji desni se je obrnil k meni in me povprašal po mojih razlogih za obisk Aten. Rekla sem, da grem tja službeno.

»Upam, da boste kje blizu vode,« je rekel. »V Atenah bo zelo vroče.«

Rekla sem, da se bojim, da ne bo tako, in privzdignil je srebrne obrvi, ki so z njegovega čela štrlele nepričakovano surovo in divje, kot trava izmed skal.

Zaradi te ekscentričnosti sem mu sploh odgovorila. Tisto, česar človek ne pričakuje, se včasih zdi kot klic usode.

»Letos je vročina nastopila zgodaj,« je rekel. »Običajno je človek varen še dolgo po tem času. Lahko je zelo neprijetno, če niste navajeni.«

Luči v potresavajoči se kabini so krčevito utripnile in se prižgale; slišalo se je odpiranje in loputanje vrat, hrupno rožljanje, potniki so se premikali, pogovarjali, vstajali. Po interkomu je govoril moški glas; dišalo je po kavi in hrani; stevardese so odločno marširale gor in dol po ozkem tapeciranem prehodu med sedeži in njihove najlonke so cvrčale v mimohodu. Sosed mi je povedal, da je na tej poti enkrat ali dvakrat mesečno. Nekoč da je imel stanovanje v Londonu, v Mayfairu, »v teh časih«, je dejal s pragmatičnim izrazom okoli ust, »pa raje bivam kar v Dorchestru«.

Govoril je izbrano in precej uradno angleščino, ki se mi ni zdela scela naravna, kot bi jo nanj nekoč nekdo skrbno nanesel s čopičem, kot barvo. Vprašala sem ga, katere narodnosti je.

»Pri sedmih letih so me poslali v angleški internat,« je odgovoril. »Lahko bi rekli, da sem vzgojen kot Anglež, po srcu pa Grk. Pravijo,« je dodal, »da bi bilo, če bi bilo ravno obratno, mnogo slabše.«

Oba njegova starša da sta bila Grka, je nadaljeval, toda na neki točki sta celotno gospodinjstvo – sebe, štiri sinove, svoje starše in nekaj stricev in tet – preselila v London in se začela vesti, kot se vedejo pripadniki angleškega višjega sloja, vse štiri dečke sta poslala v internat in si ustvarila dom, ki je postal forum

za vzpostavljanje koristnih družbenih povezav, dom, katerega prag je prestopala neusahljiva reka aristokratov, politikov in podjetnikov. Vprašala sem ga, kako sta si priborila vstop v ta tuji milje, on pa je skomignil.

»Denar je država zase,« je rekel. »Moja starša sta bila ladjarja; družinsko podjetje je bilo mednarodna stvar, kljub dejstvu, da smo do tedaj živeli na otočku, na katerem sta se oba rodila, na otoku, za katerega gotovo še niste slišali, kljub nekaterim znanim turističnim destinacijam v njegovi soteščini.«

Soseščini, sem rekla. Najbrž mislite soseščini.

»Se globoko opravičujem,« je dejal. »Seveda sem mislil soseščini.«

Toda kot vsi premožni ljudje, je nadaljeval, sta njegova starša že davno tega prerasla svoje poreklo in se gibala po krogih brez meja, med drugimi bogataši in pomembneži. Seveda sta obdržala gosposko hišo na otoku, ki je bila, dokler so bili otroci še majhni, lokacija njihovega gospodinjstva; ko pa je prišel čas, da bi sinove poslala v šolo, sta se preselila v Anglijo, kjer sta imela številne zveze, vključno z nekaj takimi, je rekel precej ponosno, ki so ju privedle vsaj do obronkov Buckinghamske palače.

Njihova družina da je bila od nekdanj najpomembnejša družina na otoku: poroka njegovih staršev je združila dve veji lokalne aristokracije in, še pomembnejše, dva ladjarska imperija. Toda kultura na otoku je bila nenavadna, nenavadna v tem, da je šlo za matriarhat. Odločale so ženske, ne moški; dedovali niso sinovi po očetih, temveč hčere po materah. To, je dejal moj sosed, je vodilo v družinske napetosti, ki so

bile obratne od tistih, s katerimi se je srečal ob svojem prihodu v Anglijo. V svetu njegovega otroštva je bil sin že sam po sebi razočaranje; do njega samega, zadnjega v dolgi vrsti takšnih razočaranj, so se vedli še posebej dvoumno, in sicer je njegova mama hotela verjeti, da je deklica. Lase da je imel vedno v dolgih kodrih; oblačili so ga v obleke in ga klicali z dekliškim imenom, ki sta mu ga starša izbrala v pričakovanju, da bosta končno dobila dedinjo. Razlogi za to nenavadno situacijo, je dejal sosed, so starodavni. Od začetka zgodovine se je gospodarstvo na otoku vrtelo okrog pridobivanja spužev z morskega dna in mladeniči iz skupnosti so se izučili za globoko potapljanje v morju. Toda poklic je bil nevaren, zato je bila njihova pričakovana življenjska doba izjemno nizka. V tej situaciji, kjer so možje nenehno umirali, so nadzor nad finančnimi zadevami prevzele ženske; in še več, to potem prenašale na svoje hčere.

»Težko,« je rekel, »si je predstavljati svet, kakršen je bil v najlepših letih mojih staršev, svet, ki je bil v nekaterih pogledih tako prijeten, v drugih pa tako okruten. Moja starša sta na primer imela še petega otroka, prav tako dečka, ki je ob rojstvu utrpel možganske poškodbe, in ko se je gospodinjstvo preselilo, sta ga preprosto pustila na otoku, v oskrbi vrste negovalk, katerih kvalifikacij se – v tistih časih in s take razdalje –, tako se bojim, nikomur ni zdelo vredno prav natančno preverjati.«

Še vedno da živi tam, postaran možki z možgani dojenčka, in tako seveda nezmožen povedati svojo plat zgodbe. Medtem pa so se moj sosed in njegovi

bratje potopili v mrzle vode angleškega sistema javnega izobraževanja, se naučili misliti in govoriti kot angleški dečki. Na njegovo olajšanje so mu odstrigli kodrčke in prvič v življenju je doživel krutost, ob njej pa različne nove vrste nesrečnosti: osamljenost, domotožje, hrepenenje po materi in očetu. Pobrskal je po prsnem žepu svojega suknjiča in iz njega potegnil črno denarnico iz mehkega usnja, iz katere je izvelkel preganjeno črno-belo fotografijo svojih staršev: togo pokončnega moškega v nekakšnem ukrojenem fraku, zapetem do vratu, moškega, čigar lasje s prečo in goste ravne obrvi so bili tako črni, da je bil videti neverjetno divje; in ob njem ženske z nenasmejanim obrazom, ki je bil okrogel in trd in neberljiv kot kovaneč. Fotografija je bila posneta proti koncu tridesetih let, je rekel sosed, še pred njegovim rojstvom. Toda zakon je bil že takrat nesrečen in očetova divjost ter materina brezkompromisnost več kot le kozmetični. Njun zakon je bil strašanski spopad njegove in njene močne volje, v katerem ni nikoli nikomur uspelo ločiti borcev; razen, za zelo kratek čas, ko sta umrla. Ampak to, je rekel z rahlim nasmeškom, je že zgodba za kako drugo priložnost.

Ves ta čas se je stevardesa približevala po prehodu med sedeži in potiskala kovinski voziček, s katerega je delila plastične pladnje s hrano in pijačo. Zdaj je prišla do najine vrste: podala nam je bele plastične pladnje in enega od njih sem ponudila dečku na svoji levi, ki je z obema rokama molče dvignil svojo konzolo, da sem ga lahko položila na spuščeno mizico pred njim. S sosedom na desni sva dvignila pokrova svojih

pladnjev, da nama je stewardesa v bela plastična kozarčka na pladnju lahko nalila čaj. Sosed mi je začel zastavljati vprašanja, kot bi se bil naučil ali opomnil, da to mora početi, in vprašala sem se, kdo ali kaj ga je tega naučil, tega, česar številni nikoli ne usvojijo. Povedala sem mu, da živim v Londonu, kamor sem se pred kratkim preselila iz hiše na podeželju, kjer sem pretekla tri leta živela sama s svojima otrokoma in kjer sem sedem let pred tem živela tudi skupaj z njunim očetom. Bil je to, z drugimi besedami, dom naše družine, in v njem sem ostala dovolj dolgo, da je pred mojimi očmi postal grob nečesa, čemur ne bi več mogla zagotovo reči ne resničnost ne iluzija.

Nekaj časa sva molčala in pila čaj ter jedla mehke, torticam podoben biskvit, ki je bil postrežen zraven. Na drugi strani oken je bila vijolična, skoraj črna tema. Motorji so enakomerno hrumeli. Stemnila se je tudi notranjost letala, ki so jo križali snopi svetlobe iz žarometov nad sedeži. S sedeža ob njegovem sem si lahko le s težavo ogledovala sosedov obraz, a opazila sem, da je postal v s svetlobo modulirani temi pokrajina vrhov in razpok, iz središča katere se je dvigoval visoki hrib njegovega nosu in metal globok kanjon sence na obe strani, tako da sem komaj videla njegove oči. Njegove ustnice so bile tenke in njegova usta široka in malce razprta; predel med njegovim nosom in zgornjo ustnico je bil dolg in mesnat, in pogosto se ga je dotikal, zato so njegovi zobje, tudi kadar se je nasmehnil, ostajali skriti. Ne bi znala, sem dejala v odgovor na njegovo vprašanje, navesti razlogov, zakaj je moj zakon razpadel: med drugim je zakon sistem

prepričanj, zgodba, in čeprav se izraža v stvareh, ki so povsem resnične, so vzgibi, ki ga ženejo naprej, na koncu koncev skrivnostni. Tisto, kar je bilo naposled resnično, je bila izguba hiše, ki je postala geografska lokacija stvari, ki so izginile in ki so predstavljale, bi lahko rekla, upanje, da se bodo nekoč morda vrnile. Izselitev je bila v nekem smislu razglas, da sva nehala čakati; na običajni številki, običajnem naslovu nisva bila več dosegljiva. Moj mlajši sin, sem povedala sosedu, ima zelo zoprno navado, da od tam, kjer si se z njim dogovoril, takoj odide, če te ob njegovem prihodu ni. Namesto da bi počakal, te gre iskat, se razjezi in izgubi. Nisem te našel! joče potem, vsakokrat, brez izjeme, užaljen. Ampak samo če ostaneš točno tam, kjer si, na dogovorjenem kraju, lahko upaš, da boš karkoli našel. Vprašanje je samo, kako dolgo zmoreš čakati.

»Dostikrat se mi zdi,« je odgovoril sosed po kratkem premolku, »da je moj prvi zakon razpadel iz skrajno neumnega razloga. Ko sem bil deček, sem pogosto opazoval vozove s senom, ki so se vračali s polj tako prenaloženi, da se mi je zdel pravi čudež, da se niso prevrnili. Poskakovali so gor in dol in se nevarno nagibali levo in desno, ampak neverjetno: seno se nikoli ni raztreslo po tleh. Potem pa sem ga nekega dne videl: prevrnjen voz, seno, raztreseno vsenaokoli, medtem ko so ljudje vpijoč tekali okoli njega. Vprašal sem, kaj se je zgodilo, in neki moški mi je povedal, da so zapeljali čez luknjo v cesti. Za vedno sem si zapomnil,« je rekel, »kako neizogibno se je zdelo, a hkrati kako neumno. Enako je bilo z menoj in mojo prvo

ženo,« je rekel. »Zapeljala sva čez luknjo v cesti in se prevrnila.«

Bilo je to, se je zavedal zdaj, srečno razmerje, najbolj harmonično v vsem njegovem življenju. Z ženo da sta se spoznala in zaročila še kot najstnika; pred preprirom, v katerem se je zrušilo vse, kar je obstajalo med njima, se nista nikoli prepirala. Imela sta dva otroka in nabrala sta si bila precejšnje premoženje: imela sta veliko hišo blizu Aten, stanovanje v Londonu, tudi v Ženevi; pozimi sta hodila smučat, imela sta konje in šestdeset čevljev dolgo jahto, privezano na obali Egejskega morja. Oba sta bila še dovolj mlada, da sta verjela v princip eksponentne rasti; da se življenje zgolj širi in da vsaka naslednja posoda, v katero se prelije, počí, ker ga ne more zadržati. Po prepiru je, nepripravljen na dokončno selitev iz hiše, odšel živeti na jahto v njenem privezu. Bilo je poletje in jahta je bila luksuzna; lahko je plaval in ribaril in gostil prijatelje. Nekaj tednov je živel v stanju čiste iluzije, ki je bila v resnici otopelost, podobna otopelosti, ki sledi poškodbi, preden se skozi začne prebijati bolečina, ki počasi, a neustavljivo prenikne skozi gosto analgetično meglo. Vreme se je poslabšalo; jahta je postala mrzla in neudobna. Oče njegove žene ga je poklical na sestanek, na katerem so ga pozvali, naj se odpove vsakršnim zahtevkom po njenem skupnem premoženju, in privolil je. Verjel je, da si velikodušnost lahko privoščí, da si bo vse pridobil na novo. Star je bil šestintrideset let in v žilah je še vedno čutil silo eksponentne rasti, življenja, ki je skušalo razbiti posodo, ki ga

je obdajala. Spet bi lahko imel vse, s to razliko, da bi tokrat vse, kar bi imel, tudi hotel.

»Vendar pa sem potem ugotovil,« je dejal in se dotaknil svoje mesnate zgornje ustnice, »da to ni tako enostavno, kot se sliši.«

Vse da se seveda ni izteklo, kot si je predstavljal. Lučnja v cesti ni le prevrnila njegovega zakona, temveč ga je preusmerila, da je skrenil na popolnoma drugo cesto, na cesto, ki ni bila nič drugega kot dolg obvoz s številnimi ovinki, cesto, na kateri v resnici ni imel kaj početi in po kateri, tako se mu včasih zdi, potuje še danes. Kot pri spuščeni zanki, zaradi katere se razplete celotno oblačilo, je bilo tej verigi dogodkov težko slediti do izvirne napake. A ti dogodki so pravzaprav predstavljali glavnino njegovega odraslega življenja. Od razpada njegovega prvega zakona da je minilo že skoraj trideset let, in bolj ko se je od takratnega življenja oddaljeval, resničnejše se mu je zdelo. Ali mogoče ne ravno resnično, je dejal – čisto resnično je bilo tudi vse, kar se je zgodilo odtlej. Beseda, ki da jo išče, je avtentično: njegov prvi zakon je bil avtentičen, kot ni bilo odtlej avtentično nič drugega. Starejši ko je postajal, bolj mu je tisto življenje predstavljalo nekakšen dom, kraj, kamor se je hrepenel vrniti. Vseeno pa so se, kadar se je vsega skupaj spominjal iskreno, še bolj pa, kadar je dejansko govoril s svojo prvo ženo – kar da se te dni redko zgodi –, vračali tudi nekdanji občutki zaprtosti. Pa vendarle, je dejal, zdaj se mu zdi, da je tisto življenje živel skoraj nezavedno, da je bil v njem izgubljen, vanj potopljen, kot se lahko človek potopi v knjigo, verjame v njene dogodke in živi scela

skozi njene like in z njimi. Nikoli odtlej da se mu ni več uspelo tako potopiti; nikoli odtlej mu ni uspelo več tako verjeti. Morda je bilo prav v tem – v tej izgubi vere – njegovo hrepenenje po nekdanjem življenju. Toda karkoli je že bilo, z ženo sta zgradila stvari, ki so cvetele, skupaj sta povečala vsoto tega, kar sta bila, in tega, kar sta imela; življenje se jima je voljno uklanjalo, ju bogato gostilo, in prav iz tega – se zaveda zdaj – je izvirala njegova samozavest, da je lahko vse porušil, porušil z neverjetno lahkotnostjo, kot se mu je zdelo s časovne distance, ker je mislil, da bo zmeraj več.

Več česa? sem vprašala.

»Več – življenja,« je rekel in razprl dlani v gesti sprejemanja. »In več topline,« je dodal, potem ko je za trenutek pomolčal. »Hotel sem več topline.«

Fotografijo staršev je vrnil v denarnico. Na oknih je bila zdaj tema. V kabini so ljudje brali, spali, se pogovarjali. Moški v dolgih, ohlapnih kratkih hlačah se je sprehajal gor in dol med sedeži in na ramenu potresaval dojenčka. Letalo se je zdelo zaustavljeno, skoraj nepremično; med notranjostjo in zunanostjo je bilo tako malo komunikacije, tako malo trenja, da je bilo težko verjeti, da se premikamo. V električni svetlobi in ob absolutni temi zunaj so bili ljudje videti zelo mesnato in resnično, vsi njihovi detajli tako neposredovani, neosebni, nepreštevni. Vsakokrat, ko je šel moški z dojenčkom mimo, sem videla mrežo gub na njegovih kratkih hlačah, njegove pegaste roke, prekrite z grobim rdečkastim krznom, nabrano kožo na njegovem trebuhu, kjer mu je kratka majica zlezla navzgor, in nežna, nagubana stopala dojenčka na nje-

govem ramenu, mali zgrbljeni hrbet, mehko glavico s svojim prvobitnim vrtincem las.

Sosed se je spet obrnil k meni in me vprašal, kakšna služba me vodi v Atene. Zopet sem v njegovem poizvedovanju začutila zavesten trud, kot bi se bil izučil v lovljenju predmetov, ki uhajajo iz rok. Spomnila sem se, kako sta moja sinova, ko sta bila še dojenčka, nalašč metala stvari s svojega otroškega stolčka, da bi jih opazovala padati na tla; ta dejavnost jima je bila v užitek, ki ni bil nič manjši od moje groze ob njenih posledicah. Potem sta strmela dol, v padlo stvar – napol pojedena kos prepečenca ali plastično žogico –, in postajala, ko se ni vrnila, vse bolj vznemirjena. Sčasoma sta začela jokati, in običajno se je izkazalo, da se je po tej poti padli predmet res vrnil k njima. In vsakokrat me je presenetilo, da je bil njun odziv na ta potek dogodkov ta, da sta ga ponovila: takoj ko je bil predmet v njunih rokah, sta ga spet izpustila in se nagnila čez rob stola, da bi opazovala njegov padec. Njun užitek ni bil nikoli nič manjši, pa tudi njuna jeza ne. Vedno sem pričakovala, da se bosta na neki točki zavedela, da je jeza odveč, in se ji odločila izogniti, a se nista nikoli. Spomin na trpljenje ni imel nobenega vpliva na njune odločitve: nasprotno, silil ju je v ponavljanje, kajti trpljenje je bilo čarovnija, po kateri se je predmet vrnil k njima, in trpljenje je spet omogočilo užitek v njegovem ponovnem metanju na tla. Če jima ga prvič, ko sta ga izpustila, ne bi hotela vrniti, bi se morda naučila česa povsem drugega, vendar nisem bila povsem prepričana, kaj bi to bilo.

Sosedu sem povedala, da sem pisateljica in da grem v Atene za nekaj dni predavat na poletno šolo. Naslov predavanj je bil »Kako pisati«: predavalo naj bi več različnih pisateljev, in ker ni enega samega načina, kako pisati, sem domnevala, da si bodo naši nasveti slušateljem nasprotovali. Večina naj bi jih bila Grkov, so mi povedali, toda za namene tega predavanja naj bi pisali v angleščini. Nekateri so bili glede te ideje skeptični, meni pa se ni zdelo, da bi bilo s tem kaj narobe. Kar se mene tiče, bi lahko pisali, v kateremkoli jeziku bi hoteli: zame se ne bi s tem spremenilo nič. Včasih, sem dejala, izguba zaradi prenosa postane dobiček preprostosti. S poučevanjem se zgolj preživljam, sem nadaljevala, toda v Atenah imam nekaj prijateljev, ki bi jih morda lahko obiskala, ko bom tam.

Pisateljica, je dejal sosed in nagnil glavo tako, da bi to lahko izražalo bodisi spoštovanje do poklica bodisi njegovo popolno nepoznavanje. Že prej, takoj ko sem sedla zraven njega, sem opazila, da bere že precej obrabljeno knjigo Wilburja Smitha: Ta, je dejal zdaj, ni najboljši zgled njegovega bralnega okusa, čeprav je res, da pri leposlovju ne ve prav dobro, kaj je dobro in kaj slabo. Zanimajo da ga informativne knjige, knjige dejstev in interpretacij dejstev, in dejal je, da je prepričan, da na tem področju njegov okus ni slab. Zna prepoznati dobro napisano prozo; eden njegovih najljubših avtorjev je na primer John Julius Norwich. Kar se tiče fikcije, pa mora priznati, da je neizobražen. Wilburja Smitha je vzel iz žepa na sedežu, kjer je še vedno tičal, in ga vrgel v aktovko ob svojih nogah, da nama je izginil izpred oči, kot bi se mu želel odpove-

dati, ali pa morda misleč, da bom pozabila, da sem ga videla. Toda resnica je bila, da me literatura kot oblika snobovstva ali celo samorazumevanja ni več zanimala – nobene želje nisem čutila po dokazovanju, da je ena knjiga boljša od druge: pravzaprav sem se, kadar sem prebrala kaj, kar me je navdušilo, vse pogosteje nagibala k temu, da tega sploh nisem omenjala. Tisto, za kar sem pri sebi vedela, da je resnica, je postalo zame nepovezano s procesom prepričevanja drugih. Nikogar nisem več hotela o ničemer prepričevati.

»Moja druga žena,« je tedaj rekel sosed, »ni v življenju prebrala ene same knjige.«

Absolutno nobenega pojma ni imela, je nadaljeval, niti o osnovah zgodovine in zemljepisa, in v družbi je brez vsakršnega občutka zadrege govorila reči, ob katerih bi ji moralo biti skrajno nerodno. Nasprotno, celo razjezilo da jo je, kadar so drugi govorili o rečeh, o katerih ni vedela ničesar: ko je denimo prišla na obisk prijateljica iz Venezuele, ni hotela verjeti, da takšna država sploh obstaja, ker zanjo pač še ni slišala. Bila je Angležinja, in to tako izbrano lepa, da ji je bilo težko ne pripisovati nekakšne notranje pretanjenosti; toda čeprav je v svoji čudi skrivala nekaj presenečenj, ta niso bila posebej prijetne sorte. Njena starša da je pogosto vabil na daljše obiske, kot da bi lahko s tem, da ju preučuje, nekako odklenil misterij njune hčere. Prihajala sta na otok, kjer je še vedno stala hiša prednikov, in ostajala tam po več tednov. Nikdar prej da ni bil spoznal koga, ki bi bil tako izjemno brezbarven, tako brez vsakršnih posebnosti: ne glede na to, kako se je izčrpaval in ju skušal k čemurkoli spodbuditi,

sta ostajala neodzivna, kot bi bila par naslonjačev. Na koncu da sta mu zelo prirasla k srcu, kot človeku pač prirase k srcu naslonjač; zlasti oče, čigar brezmejna zadržanost je bila tako ekstremna, da je sosed, kot je dejal, sčasoma doumel, da najbrž trpi za takšno ali drugačno duševno okvaro. Pogled na človeka, ki ga je življenje tako globoko ranilo, ga je ganil. V svojih mlajših dneh možakarja skoraj zagotovo ne bi niti opazil, kaj šele da bi premleval vzroke za njegovo molčečnost; in tako je s prepoznavanjem trpljenja svojega tasta začel prepoznavati tudi svoje lastno. Zveni morda trivialno, vendar bi se lahko celo reklo, da je ob tem prepoznavanju začutil, kako se njegovo celotno življenje obrača okoli svoje osi: zgodovina njegove trmoglavosti se mu je s preprostim obratom perspektive pokazala kot nravstveno popotovanje. Obrnil se je, kot se plezalec obrne in se ozre po pobočju gore ter si, nič več zatopljen v vzpenjanje, ogleda pot, ki jo je bil prepotoval.

Dolgo tega – tako dolgo, da je avtorjevo ime že pozabil – je v zgodbi o moškem, ki se trudi s prevajanjem neke druge zgodbe, zgodbe mnogo bolj slavnega avtorja, prebral nekaj vrstic, ki so se mu vtisnile v spomin. V teh nekaj vrsticah – ki si jih je, kot mi je povedal, zapomnil vse do danes – prevajalec pravi, da se stavek v svet ne rodi ne dober ne slab in da je vzpostavitev njegovega značaja stvar kar najsubtilnejšega uravnavanja, intuitivnega procesa, ki sta mu pretiravanje in sila smrtno nevarna. V tem primeru je šlo za umetnost pisanja, toda ko se je v zgodnjih srednjih letih ozrl okrog sebe, je začel spoznavati, da veljajo te

besede v enaki meri tudi za umetnost življenja. Kamorkoli je pogledal, je videl ljudi, ki jih je bila dobesedno uničila skrajnost njihovih lastnih izkušenj, in to se je dozdevno kazalo tudi pri njegovih novih tASTU in tašči. V vsakem primeru pa da je bilo jasno, da ga je imela njuna hči za mnogo bogatejšega, kot je bil: zapeljala jo je usodna jahta, na kateri se je bil skrival kot ubežnik iz zakona in ki je bila edino premoženje, ki mu je ostalo iz tistih časov. Ta druga žena je nujno potrebovala luksuz, in začel je delati, kot ni delal še nikoli prej, slepo in vročično, ves svoj čas je preživil na sestankih in letalih, se pogajal in sklepal posle, sprejemal vedno večja tveganja, da bi ji priskrbel bogastvo, katerega obstoj se ji je zdel samoumeven. Dejansko pa je gradil iluzijo: in ne glede na to, kaj je storil, se ni mogla vrzel med iluzijo in resničnostjo nikoli zapreti. Postopoma, je dejal, me je začela ta vrzel, ta razdalja med resničnostjo situacije in tem, kakšna sem hotel, da bi bila, spodkopavati. Začutil sem, da postajam prazen, je rekel, kot bi bil do tedaj živel od rezerve, ki sem si jo pridobil v dolgih letih in ki je postopoma presahnila.

To da je bil trenutek, v katerem ga je zadelo, kako pravšnja je bila njegova prva žena, kako zdravo in bogato je bilo njuno družinsko življenje in kako globoka njuna skupna preteklost. Prva žena se je po kratkem obdobju žalosti spet poročila: po njuni ločitvi se je zapičila v smučanje, in kadarkoli je mogla, je hodila v severno Evropo in v gore, in ni trajalo dolgo, da je razglasila, da se je poročila s trenerjem v Lechu, ki ji je, kot je dejala, vrnil samozavest. Ta zakon, je priznal

sosed, je še danes trden. A že v času, ko je še nastajal, se je začel zavedati, da je storil napako, in trudil se je obnoviti stike s to prvo ženo, čeravno mu ni bilo povsem razvidno, s kakšnimi nameni. A njuna otroka, deček in deklica, sta bila še precej majhna: na koncu koncev bi bilo torej smiselno, da bi ohranila stike. Megleno da se spomni, da je bila v času takoj po njenem razhodu ona tista, ki se je spet in spet trudila stopiti v stik z njim; in spomni da se tudi, da ni sprejemal njenih klicev, ker je bil tedaj odločen, da si pridobi žensko, ki je potem postala njegova druga žena. Bil je nedosegljiv, odpotoval je bil v nov svet, v katerem se je zdelo, da njegova prva žena komaj obstaja, v katerem je bila nekakšna absurdna dvodimenzionalna figura, katere dejanja – tako je prepričeval samega sebe in druge – so bila dejanja norice. Nato pa je ona postala tista, ki je ni bilo mogoče najti: poganjala se je po mrzlih belih pobočjih v Arlbergu, kjer on zanjo ni obstajal nič bolj, kot je prej ona obstajala zanj. Na njegove klice ni odgovarjala ali pa je odgovarjala odrezavo, z mislimi nekje drugje, pravila je, da nima časa. Ni je mogel pripraviti do tega, da bi ga prepoznala, in to je bilo tisto, kar ga je od vsega najbolj osupnilo, tisto, zaradi česar se je počutil absolutno neresničnega. Kajti v zvezi z njo je bila navsezadnje skovana njegova identiteta. Kdo je sploh bil, če ga ni več prepoznala?

Čudno pri vsem tem pa je, je dejal, da mora celo zdaj, ko so ti dogodki že daleč v preteklosti in ko s to prvo ženo komunicira precej bolj redno, govoriti z njo le malce več kot minuto, pa mu že začne iti na živce. In sploh ne dvomi, da bi mu, če bi v trenutku, ko

si je dozdevno premislil, prihitela iz gora, hitro začela iti tako na živce, da bi prišlo do ponovne uprizoritve celotnega propada njunega razmerja. Tako sta se namesto tega postarala daleč drug od drugega: kadar govori z njo, si lahko zelo jasno predstavlja življenje, ki bi ga lahko živel, življenje, ki bi si ga delila danes. Tako je, je rekel, kot ko se sprehodiš mimo hiše, v kateri si nekoč živel: zaradi dejstva, da še vedno obstaja, v vsej svoji konkretnosti, se vse, kar se je zgodilo odleji, zdi nekako nesnovno. Brez strukture so dogodki neresnični: resničnost njegove žene je bila, kot je resničnost hiše, strukturna, določujoča. Imela je svoje omejitve; s temi se sreča, ko z ženo govori po telefonu, a življenje, ki je sledilo, je bilo brez omejitev neskončno naporno, ena sama dolga zgodovina dejanskih in čustvenih izdatkov, kot bi trideset let prebival v enem hotelu za drugim. Cena vsega tega je bil občutek nestalnosti, brezdomnosti. Trošil je in trošil, da bi se tega občutka znebil, da bi si postavil streho nad glavo. In ves ta čas v daljavi gleda svoj dom – svojo ženo –, ki stoji tam skoraj nespremenjen, a zdaj pripada drugim.

Rekla sem, da je to bolj ali manj dokazal tudi s tem, kako je povedal svojo zgodbo, saj ni bila podoba njegove druge žene v njej niti pol tako jasna kot podoba prve. Da pravzaprav sploh nisem povsem verjela v njen obstoj. Predstavljena da je bila kot vsesplošna negativka, ampak kaj je v resnici sploh naredila narobe? Nikoli se ni pretvarjala, da je intelektualka, kot se je denimo on, sosed, pretvarjal, da je bogat, in ker je bila cenjena izključno zaradi svoje lepote, je bilo povsem normalno – kdo drug bi rekel celo razumno –,

da je zanjo zahtevala svojo ceno. Kar pa se tiče Venezuele – zakaj pa naj bi on lahko odločal, kaj bi kdo drug moral vedeti oziroma česa mu ni treba? Ogromno stvari je, sem dejala, za katere sem prepričana, da jih ne ve niti on, in tisto, česar ne ve, zanj ne obstaja nič bolj, kot je Venezuela obstajala za njegovo lepo ženo. Sosed se je namrščil tako globoko, da so se na obeh straneh njegove brade zarisale klovnovske gube.

»Priznam,« je rekel čez dolgo časa, »da sem v zvezi s tem najbrž nekoliko pristranski.«

Resnica da je, da svoji drugi ženi ne more odpustiti, kako je ravnala z njegovima otrokoma, ki sta z njima preživljala šolske počitnice, običajno v stari družinski hiši na otoku. Posebej ljubosumna naj bi bila na starejšega, dečka, pri katerem je kritizirala vsak njegov gib. Opazovala ga je z obsesivnostjo, ki ji malone ni bilo mogoče verjeti, in nenehno mu je nalagala gospodinjska opravila ter vztrajala pri svoji pravici, da ga kaznuje za reči, ki jih je imela za prekrške le ona sama. Nekoč se je vrnil v hišo in ugotovil, da je dečka zaprla v obsežne, katakombam podobne kleti, ki so se raztezale od enega do drugega konca stavbe in so bile v najboljšem primeru temen in zločest kraj, kamor se je kot otrok bal vstopiti. Njegov sin je ležal na boku in drgetal ter mu povedal, da ga je tja zaprla, ker ni odnesel svojega krožnika z mize; bilo je, kot bi ji predstavljal vse, kar je bilo v njeni vlogi soproge izčrpavajočega, kot bi zanjo utelešal neko krivico, v katero se je počutila vklenjena: in bil je tudi dokaz, da ni bila prva in da tudi nikoli ne bo, vsaj kar se tiče njenega moža.